

IMPLEMENTACIÓ DE MESURES PER A MILLORAR ELS CIRCUITS D'APROFITAMENT D'EXCEDENTS NO ALIMENTARIS

Fraccions a les quals incideix l'actuació

L'actuació té incidència en *altres fraccions*.

Categoria a la qual incideix l'actuació

L'actuació té incidència sobre la *prevenció* i la *preparació per a la reutilització*.

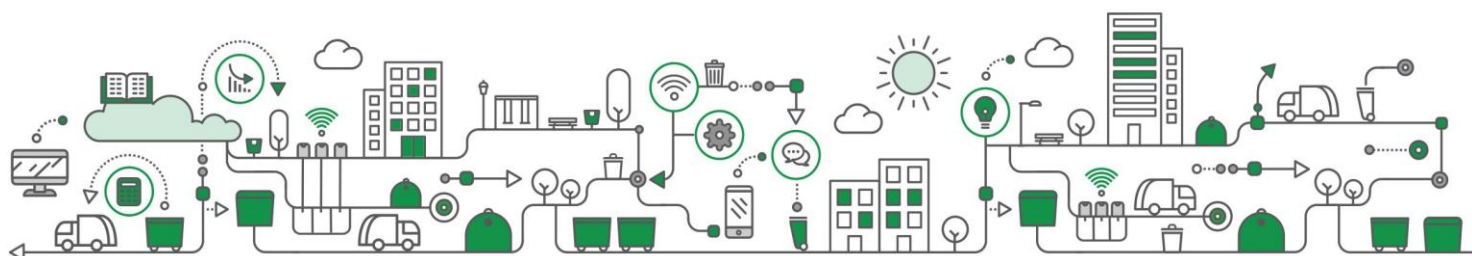
Tipus d'actuació

L'actuació té incidència sobre la *prevenció*.

Justificació

Els ens locals han de prioritzar la implementació de mesures per al tancament dels circuits d'aprofitament d'excedents no alimentaris per diverses raons fonamentals. En primer lloc, a nivell ambiental aquestes mesures contribueixen a reduir la quantitat de residus enviats a abocadors i incineradores, minimitzant així l'impacte negatiu sobre el medi ambient i la salut pública. A més, promoure l'aprofitament d'excedents no alimentaris en àmbits com el tèxtil, l'electrònica o el mobiliari fomenta la circularitat de l'economia local, en línia amb les directrius de la Comissió Europea sobre l'Economia Circular. Així, la implementació d'aquestes mesures està en consonància amb regulacions locals, autonòmiques i europees, com ara la Directiva europea 2008/98/CE sobre residus, que insten a les autoritats municipals a prendre mesures concretes per a la gestió sostenible dels residus i la promoció de pràctiques de reutilització.

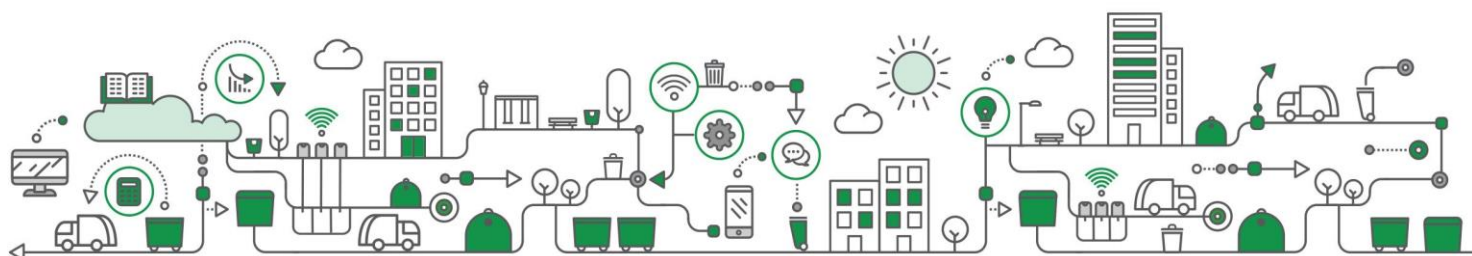
Descripció

En el marc de la jerarquia de residus, la prevenció és considerada l'opció més adequada, ja que el "millor" residu és aquell que no es genera. No obstant, la prevenció no es pot aplicar en totes les casuístiques; en molts casos quan el producte ja estigui manufacturat s'hauran de contemplar altres vies com la reutilització, la preparació per a la reutilització o el reciclatge. En aquest sentit, es recomana als ens locals la implementació d'una sèrie de mesures que permetin a la ciutadania reutilitzar i/o donar una segona vida a aquells productes no alimentaris (mobles, roba, electrodomèstics...) dels quals vulguin desprendre's.

Figura 1. Jerarquia de la gestió de residus. Font: Directiva marc de residus 2008/98/CE.

Existeixen diverses metodologies que els ajuntaments poden adoptar per a facilitar els processos de reutilització o preparació per a la reutilització a nivell local. El sistema més implementat és el servei municipal de recollida de mobles i trastos vells, adreçat a recollir residus domèstics voluminosos com ara sofàs, armaris, prestatgeries... En aquest servei, l'ens local fixa unes franges horàries concretes durant les quals els veïns dipositen els objectes que ja no necessiten a la via pública. Un camió juntament amb un equip d'operaris els carreguen i els transporten a una planta de triatge, on s'aprofiten els materials, o bé a la deixalleria, on poden ser reutilitzats (en cas d'objectes) o bé preparats per a la reutilització (en cas dels residus) i convertits en nous productes, tancant així la cadena circular de valor del producte. En aquest sentit, cal destacar que el procés i la forma de recollida incideix en bona mesura sobre la posterior possibilitat de reutilització.

De manera similar, es pot aplicar el concepte anterior però amb la col·laboració d'una entitat sense ànim de lucre que actuï com a medidora. En aquest cas, l'entitat s'encarrega de realitzar la connexió entre donador i receptor, gestionant ofertes de recursos excedents d'empreses o particulars i oferint-los a organismes que ho sol·licitin. Les donacions han d'estar destinades únicament a entitats socials, desestimant-se les demandes de particulars. En relació als criteris de selecció d'entitats receptores, és recomanable prioritzar les entitats d'Economia Social i Solidària (ESS), és a dir, aquelles que tinguin com a objectiu la satisfacció de les necessitats de les persones per sobre del lucre, i a ser possible que actuïn a escala local, ja que d'aquesta forma s'abarateixen significativament els costos de transport. És important remarcar quin paper tindrà l'entitat col·laboradora, és a dir, si simplement s'encarregarà de gestionar les ofertes d'equipaments i derivar-les a entitats socials necessitades, o si pel contrari també assumirà les funcions de recollida, transport i reparació per a la reutilització.

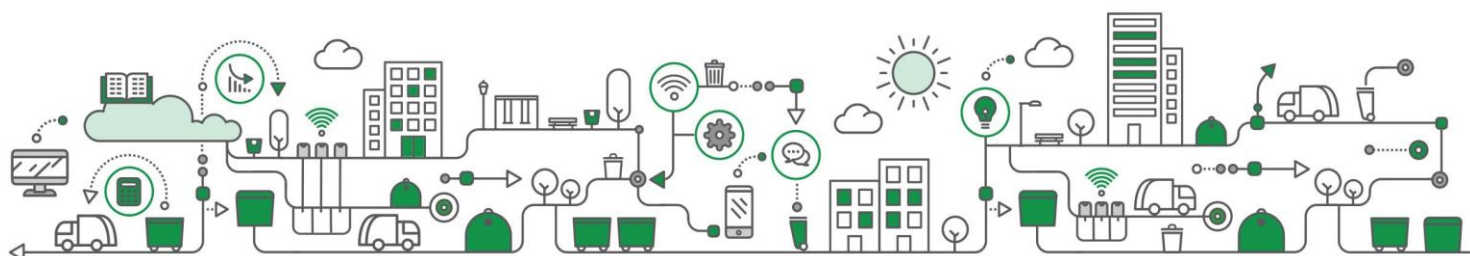
Figura 3. Infografia d'un procés d'economia circular, concretament de reutilització d'equips electrònics. Font: Pont Solidari

Un altre sistema útil per tancar els circuits d'aprofitament d'excedents no alimentaris són els mercats d'intercanvi o de segona mà. Es tracta d'espais cívics on es poden intercanviar objectes que no són necessaris per part del venedor, podent-hi haver una transacció econòmica, o no. Una variant dels mercats d'intercanvi són les botigues de segona mà, les quals tenen la mateixa finalitat, però presenten un format permanent (no esporàdic).

En alguns casos és necessària la cessió i/o adequació d'espais per part de l'ens local. Els mercats d'intercanvi municipals es poden dur a terme en espais públics com places o parcs, mentre que en el cas d'iniciatives privades l'ajuntament pot llogar temporalment un espai públic al promotor per a permetre el desenvolupament d'aquesta activitat. Pel que fa a les botigues de segona mà, s'hauran de contemplar costos relacionats amb el lloguer del local i els sous del personal que l'atén.

Figura 4. Mercat d'intercanvi de la Lleona, Girona (esquerra) i botiga de segona mà a Lleida (dreta).

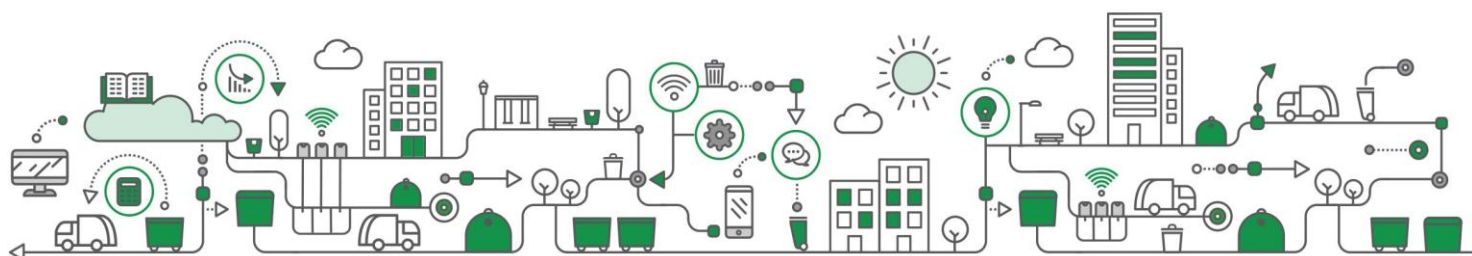

També es pot optar per a la instal·lació de contenidors per a la reutilització en diversos punts del municipi. L'objectiu d'aquests és impulsar la recuperació i reciclatge de diverses fraccions com ara roba, calçat, llibres, complements, joguines, petits aparells elèctrics... promovent així un consum responsable que minimitzi l'impacte ambiental dels residus. La implementació d'aquest servei requereix el buidat dels contenidors així com el processament i tractament dels residus dipositats, en funció del seu estat. Els articles danyats o malmesos es sotmeten a processos de recuperació de materials, mentre que aquells que estiguin en bon estat es poden traslladar a botigues de segona mà o ser cedits a entitats benèfiques.

En l'actualitat, a Catalunya pràcticament no s'han desenvolupat experiències d'aquest tipus. Una de les iniciatives més recents és la campanya "Reutilitza el teu Mòbil", en la qual s'han instal·lat contenidors per a la recollida de telèfons mòbils antics a les capitals provincials catalanes, amb l'objectiu de donar una segona vida al dispositiu, beneficiant al medi ambient. D'altra banda, en altres comunitats autònomes com el País Basc, Astúries o la Comunitat Valenciana estan proliferant els contenidors per a la reutilització de productes de tipologia diversa, com ara tèxtils, llibres o joguines.

Figura 4. Contenidor per a la recollida i reutilització de tèxtils, joguines, petits electrodomèstics i llibres. Font: Koopera.

Finalment, en aquells municipis que disposin de deixalleria es poden realitzar una sèrie de transformacions per a reconvertir-les en centres de reutilització. Algunes de les accions a realitzar poden ser les següents:

- Habilitar un espai destinat a la reutilització, preferiblement cobert i tancat amb clau.
- Adquirir material (de titularitat municipal) per a poder efectuar les tasques de reparació i preparació per a la reutilització, com ara bancs de treball, eines, equips de protecció individuals, etc.
- Realitzar classes, tallers o formacions sobre com reparar els objectes.
- Quantificar i registrar les unitats, els quilos i el tipus de producte reutilitzat per tal de poder establir indicadors i fer un seguiment del servei.
- Realitzar una campanya de comunicació per donar a conèixer les possibilitats de reutilització associades a la deixalleria.

No obstant, la implementació final de les transformacions dependrà de la realitat particular de cada centre.

Zona d'implementació recomanada

L'actuació es pot desenvolupar en qualsevol tipus de municipi.

Mitjans necessaris

Els mitjans necessaris variaran en funció del tipus d'iniciatives desenvolupades.

Beneficis i resultats potencials

Amb els circuits d'aprofitament d'excedents no alimentaris es reforça la circularitat de l'economia, de forma que s'allarga la vida útil dels productes, els recursos s'utilitzen de manera més eficient i es genera una menor quantitat de residus. A més, es dona una nova vida al producte o material en qüestió, que pot ser aprofitat per grups en risc d'exclusió social o amb pocs recursos econòmics.

A tall d'exemple, l'any 2016 es van generar un total de 63,715 tones de material tèxtil en el conjunt de l'AMB (Àrea Metropolitana de Barcelona). Aquesta fracció té un potencial de reutilització del 45%, de forma que, implementant els sistemes adequats, es podrien arribar a recuperar fins a 28.672 tones/any de roba i calçat.

Amenaces

Una de les possibles amenaces és el *sobrestock* o excés d'existències, que es produeix quan l'aportació d'elements per part dels donants és superior a les demandes dels receptors, fet que pot causar problemes d'emmagatzematge. D'altra banda, s'han de tenir en compte possibles actes incívics o inclús de vandalisme, que poden causar danys i desperfectes a les instal·lacions.

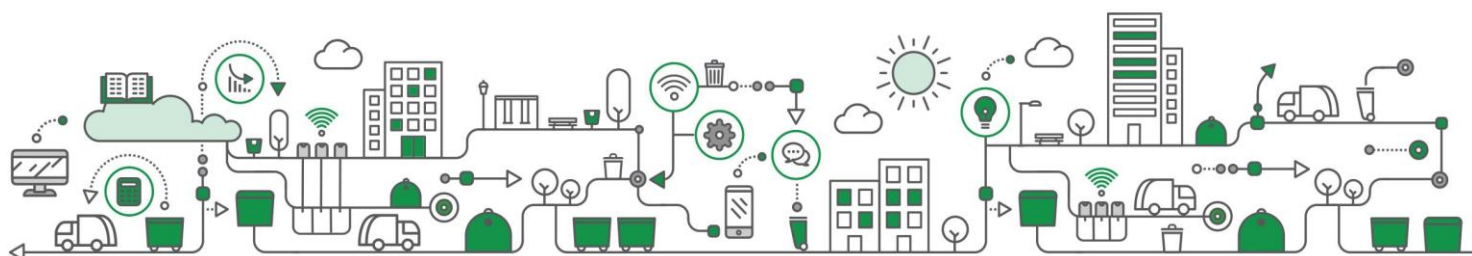
Costos

Els costos associats al desenvolupament d'aquesta actuació són variables en funció del conjunt d'iniciatives que s'implementin. A mode orientatiu, s'inclouen els costos més habituals per a cadascuna de les accions:

- En el cas de les aplicacions d'intercanvi, els costos principals seran aquells destinats a la programació, posada en funcionament i manteniment de l'aplicació. Si la *app* es vol integrar en una aplicació o pàgina web municipal preexistent, el cost serà mínim. Per contra, si es vol crear una aplicació mòbil de compra-venta amb funcionalitats bàsiques, el preu rondarà entre els 5.000 i 15.000€².
- Pel que fa als espais d'intercanvi³, el cost d'adequar l'espai oscil·larà molt segons factors com ara l'estat del local o la seva mida. A aquest cost s'hi haurà de sumar el sou del personal així com el possible lloguer. Per contra, els mercats d'intercanvi tan sols requereixen l'adequació d'espais públics preexistents. En ambdós casos hi poden haver despeses addicionals relacionades amb les campanyes de promoció d'aquests serveis.

² Estudio Alfa, 2023.

³ Un exemple és L'Intercanviat, un espai d'intercanvi d'objectes sense diners i entre particulars, situat al local del Millor que Nou, Barcelona.

- En el cas dels contenidors, els costos estaran associats a la compra del propi contenidor i al servei de recollida.
- En quant a la transformació de la deixalleria en un centre de reutilització, els costos aniran dirigits a l'adequació de l'espai, l'adquisició d'eines per a poder reparar els objectes, els salaris dels tècnics encarregats d'assessorar als usuaris, la compra de materials per a promocionar les activitats realitzades, i possibles costos de gestió, en el cas que ho realitzi una empresa subcontractada.

Fonts de finançament

Aquesta actuació es pot finançar amb fonts pròpies de l'Ajuntament juntament amb subvencions de l'Agència de Residus de Catalunya.

Indicador de seguiment

- Quantitat de residus evitats gràcies a les accions desenvolupades (unitats: tones/any).

Municipis on s'ha implementat l'actuació

Cadascuna de les actuacions s'ha implementat a un o més municipis de l'Estat. Les aplicacions d'intercanvi a Mollet del Vallès (51.692 habitants; Vallès Oriental); els mercats d'intercanvi a Girona (104.038 habitants; Gironès); les botigues de segona mà a Reus (108.535 habitants; Baix Camp) o a Vic (48.235 habitants; Osona); els contenidors per a la reutilització a Bilbao (345.821 habitants; País Basc); i les reconversions de deixalleria a centres per a la reutilització a Viladecans (66.615 habitants; Baix Llobregat) o a Sant Cugat del Vallès (97.579 habitants; Vallès Occidental).

Bibliografia i enllaços d'interès

- Guia per al desenvolupament d'activitats de reutilització i preparació per a la reutilització a les deixalleries i altres establiments públics de Catalunya. Agència de Residus de Catalunya.
- Programa Metropolità de Prevenció i Gestió de Recursos i Residus Municipals 2019-2025. Potencial de Reutilització a l'Àrea Metropolitana de Barcelona.
- Espai Intercanvia. Àrea Metropolitana de Barcelona.
<https://www.amb.cat/ca/web/medi-ambient/residus/prevencio/millor-que-nou/intercanvia>

